

TOS PAČIOS LYTIES SANTUOKOS SU UŽSIENIEČIU PRIPAŽINIMO PROBLEMATIKA: ATVEJO ANALIZĖ DĖL LEIDIMO GYVENTI LIETUVOJE SUTEIKIMO

Daiva Petrėnaitė

*Utenos kolegija, Verslo ir technologijų fakultetas
Maironio g. 18, Utena*

Anotacija. Straipsnyje analizuojama tos pačios lyties santuokos sudarymo teisiniai padariniai leidimo gyventi Lietuvoje užsieniečiui suteikimo atveju remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina. Čia sąvoka „šeima“ yra aiškintina kaip plačiau apibūdinama teisinė vertybė, nebūtinai siejama su santuokos sudarymu. Šeimos sujungimo atvejis neturi būti traktuojamas, kaip reikalaujantis tik skirtingų lyčių šeimos santykių atsiradimo. Europos žmogaus teisių teismo praktikos analizė rodo, kad valstybės narės neprivalo įteisinti tos pačios lyties asmenų santuokų, tačiau įtvirtina draudimo diskriminuoti pareigą. Turi būti proporcingai vertinama ir kitos teisinės vertybės, tokios kaip santuoka, kito sutuoktinio interesai, valstybės ekonominė gerovė, viešoji tvarka ir pan.

Reikšminiai žodžiai: santuoka, šeima, tos pačios lyties santuoka, leidimas gyventi Lietuvoje.

Įvadas

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje santuoka yra pripažįstama kaip viena iš vertybių, grindžiama sutuoktinių lygiateisiškumu. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – LR Konstitucija) 38 str. 3 d. nurodyta, kad “Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu”¹. Tokiu būdu parodomas tradicinis požiūris į santuokos vertingumą, kaip skirtingų lyčių sandorį. Kita vertus, jau net 28 pasaulio valstybės pripažįsta tos pačios lyties asmenų santuokas². Pavyzdžiui, dar 2001 m. Nyderlandai tapo pirmąja valstybe, legalizavusia tos pačios lyties santuokas su ištuokos, įsivaikinimo galimybe ir pan. Vėliau prisijungė Belgija, Kanada, Islandija, Portugalija, Norvegija, Argentina (pirmoji Lotynų Amerikos valstybė, įteisinusi tos pačios lyties asmenų santuokas), Naujoji Zelandija, dauguma Jungtinės Amerikos Valstijų ir kt. Nuo 2019 m. tai yra teisėta ir Austrijoje.

Neabejotina, kad tokių santuokų įteisinimas kelia daugybę socialinių, psichologinių problemų, tokių, kaip santuokos ir šeimos prasmės bei vertybių iškreipimas, įsivaikinimo klausimai, tos pačios lyties sutuoktinių auginamų vaikų psichologinės būklės vertinimas ir pasekmės paauglystėje bei suaugus³ ir kt. Šių santuokų legalizavimas kelia ir teises problemas, tokias kaip, pavyzdžiui, santuokos pripažinimas, sutuoktinių teisinio statuso klausimai kitose valstybėse, kuriose laikomasi tradicinio požiūrio. Šią problemą autorius ir nagrinėja straipsnyje, išskirdamas tyrimo objektą - galimybę gyventi Lietuvoje sudarius tos pačios lyties santuoką. Tyrimo tikslas – atskleisti tos pačios lyties santuokos su užsieniečiu pripažinimo problemas leidimo gyventi Lietuvoje suteikimo atveju. Pažymėtina, kad ši tema nėra tyrinėta Lietuvos autorių moksliniuose darbuose. Pagrindinė priežastis, paskatinusi atlikti šios problemos analizę, tai 2019 m. sausio 11 d. priimtas Lietuvos Konstitucinio

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 str. 3 d. Valstybės žinios, Nr. 33-1014 (1992-11-30).

² Žr. Rosie Perper, „The 28 countries around the world where same-sex marriage is legal“, 2019, June 12. Prieiga internetu: <https://www.businessinsider.com/where-is-same-sex-marriage-legal-world-2017-11> arba Josie Green, “29 countries where same sex marriage is officially legal”, 24/7 Wall Street, 2019, June 13, <https://eu.usatoday.com/story/money/2019/06/13/countries-where-same-sex-marriage-is-officially-legal/39514623/>. Čia teigiama, kad 29 valstybės pripažįsta tos pačios lyties asmenų santuokas.

³ Žr. By Family Research Council, Ten Arguments From Social Science Against Same-Sex Marriage. Prieiga internetu: <https://www.frc.org/issuebrief/ten-arguments-from-social-science-against-same-sex-marriage>

Tos pačios lyties santuokos su užsieniečiu pripažinimo problematika: atvejo analizė dėl leidimo gyventi Lietuvoje suteikimo Teismo nutarimas Nr. KT3-N1/2019 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 43 straipsnio 1 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”⁴.

Šios problemos aktualumą parodo užsieniečių, atvykstančių į Lietuvą šeimos sujungimo atveju statistika. Pavyzdžiui, pagal 2019 m. I pusmečio statistinius duomenis, išduota 12 790 leidimų laikinai gyventi Lietuvoje⁵. Pagal 2018 m. pateiktą statistinę informaciją, buvo priimta 1944 sprendimai išduoti ar pakeisti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje tuo pagrindu, kad Lietuvos Respublikoje gyvena užsieniečio sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis ir kuris yra Lietuvos Respublikos pilietis arba užsienietis, turintis leidimą gyventi⁶. 2018 metais dėl Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimo gyventi Europos Sąjungoje atvykus gyventi į Lietuvos Respubliką kartu su Lietuvos Respublikos piliečiu kaip jo šeimos narys pagrindu buvo priimti 35 sprendimai.⁷

Siekiant atskleisti Lietuvoje esančią situaciją bei apžvelgti Europos žmogaus teisių teismo praktiką dėl tos pačios lyties santuokų pripažinimo bei šeimos sąvokos, buvo taikyti teisės aktų, teismų praktikos analizės, lyginamasis metodai. Rašant išvadas buvo taikytas apibendrinimo metodas.

1. Šeimos ir santuokos sampratų skirtumai bei tos pačios lyties sutuoktinio statuso pripažinimo problematika Lietuvos teisėje

LR Konstitucijos 38 str. 3 dalyje nurodyta galimybė sudaryti santuoką tik tarp vyro ir moters. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁸ (toliau - CK) 3.12 str. teigiama, kad „Santuoką leidžiama sudaryti tik su skirtingos lyties asmeniu”. CK 3.7 str. nurodyta, kad „Santuoka yra įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius. Vyras ir moteris, įstatymų nustatyta tvarka įregistravę santuoką, yra sutuoktiniai”. Pagal šį apibrėžimą santuokos tikslas yra šeimos kūrimas. Pagal CK 3.229 partnerystė galima tik tarp vyro ir moters. Taigi Lietuvoje nėra numatyta galimybė teisėtu būdu sudaryti santuoką ar įregistruoti partnerystę su tos pačios lyties asmeniu.

Tačiau santuokos ir šeimos tapatinti negalima, nes, kaip pabrėžė LR Konstitucinis Teismas „konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto, įtvirtinto Konstitucijos 38 straipsnio 3 dalies nuostatose. Tai, kad santuokos ir šeimos institutai yra įtvirtinti tame pačiame Konstitucijos 38 straipsnyje, rodo neatsiejamą ir neginčijamą santuokos ir šeimos ryšį <...> Tai yra istoriškai susiklostęs šeimos modelis, neabejotinai turintis išskirtinę vertę visuomenės gyvenime, užtikrinantis Tautos ir valstybės gyvybingumą bei istorinį išlikimą. Tačiau tai nereiškia, kad pagal Konstituciją, inter alia jos 38 straipsnio 1 dalies nuostatas, nėra saugomos ir ginamos kitokios nei santuokos pagrindu sudarytos šeimos <...> konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prierašumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu priimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimai esminės reikšmės neturi”⁹. Toks šeimos instituto apibūdinimas

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. Nr. KT3-N1/2019 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 43 straipsnio 1 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”.

Prieiga internetu: <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1898/content>

⁵ Žr. Pagrindiniai migracijos rodikliai Lietuvos Respublikoje. Prieiga internetu:

[http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Migracijos%20rodikliai/PAGRINDINIAI%20MIGRACIJOS%20RODIKLIAI%20LIETUVOS%20RESPUBLIKOJE%20\(2019%20m_%20I%20p_.pdf](http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Migracijos%20rodikliai/PAGRINDINIAI%20MIGRACIJOS%20RODIKLIAI%20LIETUVOS%20RESPUBLIKOJE%20(2019%20m_%20I%20p_.pdf)

⁶ Žr. Migracijos metraštis 2018, p. 50. Prieiga internetu:

http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%20AOTIS_2018.pdf

⁷ Ten pat. P. 58

⁸ Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262, i.k. 1001010ISTAI-1864

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. x-1569 „dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos valstybinės

leidžia ją interpretuoti daug plačiau, neapsiribojant vien tik santuokos apibrėžimu. Tai ne kartą yra išaiškines ir Europos žmogaus teisių teismas tokiose bylose kaip, pvz., *Elsholz v. Germany* (1994), *Keegan v. Ireland*, (1994), *Schalk and Kopf v. Austria* (2010) ir kt.

Problemų kyla dėl tos pačios lyties sutuoktinio statuso pripažinimo, atvykus gyventi į Lietuvą. Dar 2009 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros paskelbtoje informacijoje nurodoma, kad „Persikelti į kurią nors ES valstybę narę iš kitos valstybės narės arba ne iš ES norintis asmuo dažniausiai turės teisę atvykti kartu su sutuoktiniu. Tačiau tos pačios lyties poros ne visada gali pasinaudoti šia teise, net sudariusios registruotą partnerystę ar susituokusios. Ar leisti ir ar pripažinti tos pačios lyties santuoką ar partnerystę, sprendžia kiekviena valstybė narė”¹⁰. Tačiau ir šiuo atveju turi būti užtikrinamas diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos draudimas: „nors pagal ES teisę valstybės narės neįpareigojamos leisti ar pripažinti tos pačios lyties asmenų partnerystes ar santuokas, jos įpareigojamos taikydamos ES teisės aktus (įskaitant su laisvu judėjimu, migracija ir prieglobsčiu susijusius teisės aktus) taikyti tos pačios lyties poroms tokį pat požiūrį kaip priešingų lyčių poroms”¹¹.

Pagal LR įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties 25 str. „Užsieniečiams išduodami šie leidimai gyventi: 1) leidimas laikinai gyventi; 2) leidimas nuolat gyventi”¹². LR įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties¹³ 40 str. 1 d. 3 punkte yra nurodyta, kad leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas ar keičiamas užsieniečiui, jeigu yra šeimos susijungimo atvejis. Pagal to paties Įstatymo 43 str. 1 d. 5 punktą leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui šeimos susijungimo atveju, kai „Lietuvos Respublikoje gyvena užsieniečio sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis ir kuris yra Lietuvos Respublikos pilietis arba užsienietis, turintis leidimą gyventi”¹⁴. Taigi šiuose punktuose yra išvardytos galimybės gauti laikiną leidimą gyventi Lietuvoje šeimos susijungimo atveju sutuoktiniui ar sudarius registruotos partnerystės sutartį. Pagal Įstatymo 2 str. 27 punktą „Šeimos sujungimas - Lietuvos Respublikoje teisėtai gyvenančio užsieniečio, kuris nėra Europos Sąjungos pilietis, šeimos narių atvykimas ir gyvenimas Lietuvos Respublikoje, kad būtų išsaugota šeima, nepaisant to, ar šeimos santykiai atsirado prieš atvykstant užsieniečiui, ar jam atvykus”¹⁵. Leidimas nuolatos gyventi Lietuvoje išduodamas esant vienai iš sąlygų, nurodytų Įstatymo 53 str. 1 d. 3 punkte: „jis atvyko gyventi į Lietuvos Respubliką kartu su Lietuvos Respublikos piliečiu kaip jo šeimos narys”¹⁶. Šeimos narių sąvoka Įstatymo 2 str. 26 punkte apibrėžiama kaip „sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), įskaitant sutuoktinio arba asmens, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis, nepilnamečius vaikus, jeigu jie nesusituokę ir yra priklausomi nuo tėvų, taip pat pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiai, kurie išlaikomi ne mažiau kaip vienus metus ir negali pasinaudoti kitų šeimos narių, gyvenančių užsienio valstybėje, parama”¹⁷. Visų pirma šis ir kiti apibrėžimai nereikalauja santuokos sudarymo – gali būti sudaryta ir registruotos partnerystės sutartis, antra – šeimos santykiai gali susiklostyti ir po užsieniečio atvykimo į Lietuvą, trečiai - nėra nurodyta reikalavimo, kad sutuoktinis ar partneris privalo būti tik priešingų lyčių asmenys.

šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Prieiga internetu:

<https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta159/content>

¹⁰ Europos Sąjungos pagrindinių laisvių agentūra, „Tos pačios lyties poros, laisvas ES piliečių judėjimas, migracija ir prieglobstis“. Prieiga internetu: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1225-Factsheet-homophobia-couples-migration_LT.pdf

¹¹ Ten pat.

¹² Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2539, i. k. 1041010ISTA0IX-2206

¹³ Ten pat.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Ten pat.

Tos pačios lyties santuokos su užsieniečiu pripažinimo problematika: atvejo analizė dėl leidimo gyventi Lietuvoje suteikimo

Pagal Įstatymo 28 str. „Užsienietis, kuris pirmą kartą kreipiasi dėl leidimo gyventi išdavimo, prašymą išduoti leidimą gyventi turi pateikti Lietuvos Respublikos diplomatinei atstovybei arba konsulinei įstaigai užsienyje“; „Užsienietis, esantis Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtai, prašymą išduoti leidimą gyventi, įskaitant ir pateikiamą pirmą kartą, gali pateikti Migracijos departamentui<...>“¹⁸. Šios institucijos prašymų gali netenkinti remiantis įvairiais pagrindais, pvz., įtarus fiktyvios santuokos sudarymą, pateikus suklastotus dokumentus ir t.t. Tačiau vienas iš svarbių teisinei praktikai atveju, kuris ir bus nagrinėjamas toliau, susijęs su Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas) atsisakymu išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje tos pačios lyties santuokos sudarymo pagrindu, dėl ko ir kilo teisinis ginčas, pasiekęs LR Konstitucinį Teismą.

2. Lietuvos atvejo analizė dėl atsisakymo išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje tos pačios lyties santuokos sudarymo pagrindu

Analizuojamoje situacijoje 2015 m. rugsėjo 3 d. Lietuvos pilietis sudarė santuoką su tos pačios lyties asmeniu Baltarusijos piliečiu, kuri buvo įregistruota Danijos Karalystėje, leidžiančioje tos pačios lyties asmenų santuokas. Buvo kreiptasi dėl leidimo laikinai gyventi Lietuvoje šeimos sujungimo atveju. Tačiau Migracijos departamentas prašymą atmetė, argumentuodamas tuo, kad į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje neįtraukta santuoka nėra pagrindas išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje šeimos susijungimo pagrindu. Šis ginčas pasiekė ir Vilniaus apygardos administracinį teismą, kur 2016 m. gegužės 23 d. sprendimu pareiškėjo skundas buvo atmestas kaip nepagrįstas. Vilniaus apygardos administracinis teismas tokį sprendimą grindė šiais argumentais: Lietuvos Respublikoje į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje galėtų būti įtraukiami duomenys tik apie tokią užsienio valstybėje įregistruotą santuoką, kuri sudaryta tarp skirtingų lyčių asmenų, kaip nurodyta CK 3.12, ir užsienyje sudarytos santuokos įtraukimas apskaitą Lietuvos Respublikos metrikacijos įstaigoje yra privalomas; „sprendžiant leidimo gyventi išdavimo klausimą reikalinga vadovautis duomenimis apie asmenų šeimyninę padėtį, esančiais gyventojų registre, į kurių duomenys perkeliama iš civilinės metrikacijos apskaitos“¹⁹, kur fiksuojami nepažeidžiant Lietuvos CK santuokų sudarymo faktiniai duomenys; toks Migracijos departamento sprendimas nereiškia diskriminuojančio požiūrio į asmenis dėl jų seksualinės orientacijos, kadangi „Migracijos departamentas tik vertino pareiškėjo teisinę padėtį, t. y., ar tarp dviejų tos pačios lyties asmenų sudaryta santuoka gali būti pripažinta sudaryta teisėtai nacionalinės teisės aktų nuostatų kontekste“²⁰; patenkinus skundą, reikštų „tokio pobūdžio santuokos pripažinimą (įteisinimą), o tai prieštarauja nacionalinės teisės aktų nuostatoms (Konstitucijos 38 str. 3 d., CK 3.7 str. 1 d., 3.7 str. 2 d., 3.12 str.)“²¹.

Galiausiai skundas pasiekė Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą. Pareiškėjas grindė savo argumentus tuo, kad „Įstatymas nenumato, kad užsienyje sudarytos santuokos liudijimo įtraukimas į apskaitą Lietuvos Respublikos metrikacijos įstaigoje yra privalomas. Pareiškėjo manymu, pagal Įstatymą siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvoje remiantis šeimos nario statusu, nėra būtina apskaityti kitoje valstybėje sudarytą santuoką. Akcentavo, kad (-) išduotas santuokos liudijimas visiškai patvirtina pareiškėjo šeiminių ryšių su asmeniu, gyvenančiu Lietuvos Respublikoje“²². Pareiškėjo argumentai rėmėsi ne tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT), bet ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika (toliau – EZTT), kur šeimos egzistavimas nepriklauso nuo to, ar santuoka sudaryta

¹⁸ Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2539, i. k. 1041010ISTA0IX-2206

¹⁹ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla eA-3227-624/2019 „Dėl sprendimo panaikinimo“. Prieiga internetu: <https://eteismai.lt/byla/221530326285810/eA-3227-624/2019?word=%C5%BDilyt%C4%97%20milda%20el%C5%BEbieta>

²⁰ Ten pat.

²¹ Ten pat.

²² Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla eA-3227-624/2019 „Dėl sprendimo panaikinimo“. Prieiga internetu: <https://eteismai.lt/byla/221530326285810/eA-3227-624/2019?word=%C5%BDilyt%C4%97%20milda%20el%C5%BEbieta>

teisėtai. „Pareiškėjas atkreipė dėmesį, kad nei Įstatymas, nei 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiant reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 72/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (toliau – ir Direktyva 2004/38/EB), plačiau sutuoktinio sąvokos neapibrėžia, taip pat sąvokose nėra apibrėžta ir sutuoktinių lytis“²³. Pareiškėjas skunde akcentavo, kad jis siekia įgyvendinti tik savo teisę gyventi Lietuvoje su savo sutuoktiniu, o ne santuokos pripažinimą civilinių santykių kontekste.

Išanalizavus tokius pareiškėjo argumentus, reikėtų iškelti tokius klausimus: kokią įtaką valstybei, visuomenei, viešajai tvarkai gali turėti leidimo gyventi Lietuvoje išdavimas asmeniui, jei jo santuoka yra vienalytė? Ar šeimos sujungimas būtinai turi atitikti moters ir vyro sąjungą? Reikėtų sutikti, kad toks apribojimas, atsisakant išduoti leidimą gyventi Lietuvoje nėra proporcingas, nes nėra kėsiniama į Konstitucijoje įtvirtintą santuoką, kaip pamatinę vertybę. Reikėtų prisiminti ir Konstitucinio Teismo nuostatas dėl šeimos sampratos, kuri nebūtina yra grindžiama santuokos tarp vyro ir moters modeliu. Šeimos samprata turi būti grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais. Tokias teises pareiškėjas ir siekė įgyvendinti, kurioms būtinas gauti leidimas gyventi Lietuvoje, kad galėtų gyventi su savo partneriu. Galiausiai tikslas, kurio siekiama apibėžiant šeimos susijungimo sampratą, kaip nurodyta Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties 2 str. 27 d. – išsaugoti šeimą. Ir viena iš svarbesnių priemonių tokiam įgyvendinimui yra užsieniečio atvykimas ir gyvenimas kartu su šeimos nariu.

Kilus abejonių dėl Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties 43 straipsnio 1 dalies 5 prieštaravimo Konstitucijai bei konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą. Rengiant bylą, buvo gautos ir teisės mokslininkų bei ekspertų nuomonės: dauguma teigė, kad užsieniečiui, sudariusiam tos pačios lyties santuoką (arba registruotos partnerystės sutartį) su Lietuvos Respublikos piliečiu, turi būti suteikta galimybė įgyti teisę gyventi Lietuvos Respublikoje, nes tokio draudimo Lietuvos įstatymuose nėra numatyta; tačiau buvo pateikiama ir priešinga nuomonė, kurioje atsisipindėjo valstybės teisės sureikšminimas nustant, kokie asmenys gali sudaryti santuoką, taip pat gauti leidimą joje gyventi. Pažymėtina, kad ginče Migracijos departamentui atsovaujanti specialistė nurodė, jog „šiuo metu, atsižvelgdamas į naujausią ESTT praktiką ir Konstitucijoje įtvirtintą draudimą diskriminuoti asmenis, Migracijos departamentas priimtų kitokią sprendimą – leidimas laikinai gyventi šeimos susijungimo pagrindu užsieniečiui, kitoje valstybėje sudariusiam santuoką su tos pačios lyties Lietuvos Respublikos piliečiu, būtų išduotas“²⁴.

LR Konstitucinis Teismas, aiškindamas ir atkartodamas ankstesniuose savo nutarimuose pateiktą šeimos sampratą, pabrėžė, kad „kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, konstitucinė šeimos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu“²⁵. Aiškindamas asmens teisę apsigyventi kitoje šalyje LR Konstitucijos kontekste, LR Konstitucinis Teismas nurodė, kad „pagal Konstituciją įstatymų leidėjas teisiniu reguliavimu, susijusiu su Lietuvos Respublikos piliečių kilnojimosi laisve ir lietuvių, nesančių Lietuvos Respublikos piliečiais, atvykimu gyventi į Lietuvą, turi sudaryti palankias sąlygas Lietuvos Respublikos piliečio ir atvykstančio gyventi į Lietuvą lietuviui, kuris nėra Lietuvos Respublikos pilietis, šeimos nariams, kurie nėra Lietuvos Respublikos piliečiai, atvykti į Lietuvą ir gyventi joje kartu su atitinkamu Lietuvos Respublikos piliečiu ar atvykstančiu gyventi į Lietuvą

²³ Ten pat.

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. Nr. KT3-N1/2019 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 43 straipsnio 1 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Prieiga internetu: <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1898/content>

²⁵ Ten pat.

Tos pačios lyties santuokos su užsieniečiu pripažinimo problematika: atvejo analizė dėl leidimo gyventi Lietuvoje suteikimo lietuviui, kuris nėra Lietuvos Respublikos pilietis²⁶. Kita vertus, Teismas pabrėžė, kad ši teisė nėra absoliuti. Ji gali būti ribojama valstybės ar visuomenės saugumo, viešosios tvarkos, žmonių sveikatos apsaugos ir panašiais konstituciškai svarbiais tikslais.

Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad remiantis Konstitucija, šeimos santykių „inter alia“ laisvo asmenų judėjimo Europos Sąjungoje ir migracijos, specifika, inter alia į tai, kad Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės piliečio arba Lietuvoje teisėtai gyvenančio trečiosios šalies piliečio šeima, kurios nariai šeimos susijungimo tikslu nori atvykti ir apsigyventi Lietuvoje, gali būti sukurta ne tik Lietuvos Respublikoje, bet ir pagal kitos Europos Sąjungos valstybės ar trečiosios šalies teisę, pagal kurią gali būti sudaromos inter alia dviejų tos pačios lyties asmenų santuokos ar registruojama dviejų tos pačios lyties asmenų partnerystė <...> įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį su laisvu asmenų judėjimu Europos Sąjungoje ir migracija susijusį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų įtvirtinta teisė šeimai, sukurtai dviejų tos pačios lyties asmenų kitoje valstybėje teisėtai sudarytos santuokos ar registruotos partnerystės pagrindu, susijungti, t. y. užsieniečio teisė atvykti į Lietuvą ir joje gyventi kartu su jo šeimos nariu – Lietuvos Respublikos piliečiu ar teisėtai gyvenančiu Lietuvoje užsieniečiu, su kuriuo kitoje valstybėje teisėtai sudaryta santuoka ar įregistruota partnerystė²⁷. Teismas pabrėžė, kad nei Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties įstatymo 43 straipsnio (2006 m. lapkričio 28 d. redakcija) 1 dalies 5 punkte, nei 2 straipsnio 26 dalyje (2014 m. gruodžio 9 d. redakcija), nei „kitose Įstatymo nuostatose nėra eksplicitiškai įtvirtinta, kad užsienietis ir jo sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo sudaryta registruotos partnerystės sutartis ir kuris yra Lietuvos Respublikos pilietis arba užsienietis, turintis leidimą gyventi, turi būti skirtingų lyčių asmenys <...> kad užsieniečio ir Lietuvos Respublikos piliečio arba užsieniečio, turinčio leidimą gyventi, santuoka arba registruota partnerystė turi būti įtraukta į apskaitą Lietuvos Respublikos civilinės metrikacijos įstaigoje“²⁸. Visi šie Teismo išvardyti argumentai nesuteikė pagrindo minėtų įstatymų prieštaravimo Konstitucijai. Atitinkamai LVAT Migracijos departamento 2016 m. sausio 22 d. sprendimą Nr. (15/4-1)31-109(00005) panaikino, o atsakovas buvo įpareigotas iš naujo išnagrinėti pareiškėjo prašymą dėl leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo.

Tešiant šios problemos analizę, svarbu paminėti, kad ateity gali iškilti panašių problemų ir LR pilietybės įstatymo taikymo klausimais, pvz., teikiant pilietybę užsieniečiui, sudariusiam santuoką su tos pačios lyties Lietuvos Respublikos piliečiu.

3. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika bylose dėl tos pačios lyties asmenų šeimų teisių pripažinimo

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 str. 1 dalyje teigiama, kad „Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“²⁹. Dar 2010 m. byloje *Schalk and Kopf v. Austria* EŽTT žengė pirmą žingsnį dėl tos pačios lyties šeimų teisių pripažinimo. Čia Teismas, atsižvelgdamas į valstybių narių socialinio požiūro kaitą dėl tos pačios lyties asmenų porų, pabrėžė, kad „neprotinga išlaikyti požiūrį, priešingą nei skirtingos lyties poroms, jog tos pačios lyties pora negali naudotis „šeimos gyvenimu“ 8 straipsnio tikslais. Taigi pareiškėjų santykiai, kaip tos pačios lyties sugyventinių, gyvenant stabilioje de facto partnerystėje, patenka į „šeimos gyvenimo“ sąvoką, kaip ir skirtingų lyčių poros santykiai toje pačioje

²⁶ Ten pat.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. Nr. KT3-N1/2019 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 43 straipsnio 1 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”.

Prieiga internetu: <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1898/content>

²⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Prieiga internetu: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LIT.pdf

3. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, byla eA-3227-624/2019 „Dėl sprendimo panaikinimo“. Prieiga internetu: <https://eteismai.lt/byla/221530326285810/eA-3227-624/2019?word=%C5%BDilyt%C4%97%20milda%20e1%C5%BEbieta>

Elektroniniai šaltiniai:

1. By Family Research Council, Ten Arguments From Social Science Against Same-Sex Marriage. Prieiga internetu: <https://www.frc.org/issuebrief/ten-arguments-from-social-science-against-same-sex-marriage>
2. Europos Sąjungos pagrindinių laisvių agentūra, „Tos pačios lyties poros, laisvas ES piliečių judėjimas, migracija ir prieglobstis“. Prieiga internetu: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1225-Factsheet-homophobia-couples-migration_LT.pdf
3. Josie Green, „29 countries where same sex marriage is officially legal“, 24/7 Wall Street, 2019, June 13, <https://eu.usatoday.com/story/money/2019/06/13/countries-where-same-sex-marriage-is-officially-legal/39514623/>.
4. Migracijos metraštis 2018. Prieiga internetu: http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2018.pdf
5. Pagrindiniai migracijos rodikliai Lietuvos Respublikoje. Prieiga internetu: [http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Migracijos%20rodikliai/PAGRINDINIAI%20MIGRACIJOS%20RODIKLIAI%20LIETUVOS%20RESPUBLIKOJE%20\(2019%20m_%20I%20p_.pdf](http://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Statistika/Migracijos%20rodikliai/PAGRINDINIAI%20MIGRACIJOS%20RODIKLIAI%20LIETUVOS%20RESPUBLIKOJE%20(2019%20m_%20I%20p_.pdf)
6. Rosie Perper, „The 28 countries around the world where same-sex marriage is legal“, 2019, June 12. Prieiga internetu: <https://www.businessinsider.com/where-is-same-sex-marriage-legal-world-2017-11>.

PROBLEMS OF RECOGNITION OF THE SAME SEX MARRIAGE: A CASE STUDY ON THE GRANTING OF A RESIDENCE PERMIT IN LITHUANIA

Daiva Petrėnaitė

*Utena University of Applied Sciences, Faculty of Business and Technology
Maironio str. 18, Utena*

Summary

The article analyzes the legal consequences of same-sex marriage in the case of granting a residence permit to a foreigner based on the doctrine of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Here, the term "family" should be interpreted as a broader legal value, not necessarily related to marriage. The case of family reunification should not be treated as requiring only the appearance of family relationships of different sex/gender, it should be recognized as neutral in the approach of sex/gender. Meaning must be given to the substance of such relationships, not to their form of expression, even if the marriage was made between persons of the same sex. The case-law of the European Court of Human Rights recognizes same-sex family life and the possibility of forming a civil union or registered partnership. But the Court also commensurate other legal values such as marriage, the interests of the other spouse, the state's economic well-being, and so on.